

ARCHEOLOGIENOTA
KONTICH MEYLOWEG 43
PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

FODIO
Turnhoutsebaan 277
B-2110 Wijnegem

Marleen Arckens
Jan De Beenhouwer

INHOUD

2.	Programma van maatregelen.....	41
2.1	Gemotiveerd advies.....	41
2.2	Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem.....	43
2.2.1	Administratieve gegevens.....	43
2.2.2	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	44
2.2.3	Onderzoeksstrategie en methode.....	45
2.2.4	Onderzoekstechnieken.....	46
	Bibliografie.....	47

2. Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Ten zuiden van de bestaande schietstanden aan de Meylweg in Kontich zal een nieuwe lange schietstand gebouwd worden voorzien van een toegangsgebouw in het westen. De bodemingrepen voor de bouw van de schietstand en het toegangsgebouw reiken tot 3,87 m -mV. De schietstand, met dezelfde oriëntatie als de bestaande schietstanden wordt gebouwd op de plaats van de huidige parking met kiezelverharding. Boven op het oostelijk 2/3 van de nieuwe schietstand wordt een nieuwe parking in kiezelverharding voorzien. Ten westen van de nieuwe parking wordt het toegangsgebouw voorzien. Onder het meest zuidelijk deel van de parking dat niet boven de schietstand wordt aangelegd, worden een regenwaterput en drie infiltratievoorzieningen gepland. Ten zuiden van de nieuwe schietstand wordt de ruimte opnieuw ingenomen voor het aanleggen van parkeergelegenheid. De beschreven bodemingrepen beslaan een oppervlakte van ca. 1650 m².

Het doel van het bureauonderzoek was het projectgebied archeologisch te evalueren op basis van de bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen.

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig. Alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd. Het onderzoek confronteerde de landschappelijke, bodemkundige, historische en archeologische karakteristieken van het projectgebied met de geplande bodemingrepen.

Het onderzoeksgebied werd in de loop van het laatste kwart van de 20ste eeuw in gebruik genomen als voetbalterrein. In 2014 werd gestart met de bouw van een schietstand. Over een oppervlakte van ca. 2450 m² werden ondergrondse schietstanden met een lengte van 15, 25 en 100 m gebouwd. De gebouwen reiken tot 3,87 m -mV. Deze zone werd als verstoord afgebakend. Ten oosten en ten zuiden van de schietstanden werd parkeergelegenheid aangelegd in kiezelverharding. Parallel aan de noordelijke perceelsgrens leidt een oprit in kiezelverharding naar de nooduitgang van de schietstanden. De schietstanden, bovengrondse gebouwen en de noordelijke kiezelverhardingen blijven behouden. Binnen deze zone is geen archeologisch onderzoek mogelijk.

Topografisch ligt het onderzoeksgebied op een gunstige locatie: het onderzoeksgebied ligt ongeveer 300 m ten noorden van de Lachenebeek, die een brede vallei uitschuurde in een uitloper van de Subcuesta van Boom, op iets hoger gelegen gronden aan de rand van de vallei en aan de voet van de cuestahelling.

Op de bodemkaart volgens Belgische classificatie wordt de bodem van het onderzoeksgebied geclassificeerd als een matig droge, zwak geldige zandleembodem met een textuur B horizont of met weinig duidelijke kleur B horizont. Op geringe of matige diepte komt een klei-zand substraat voor. De bodem kan enigszins te nat zijn in vochtige seizoenen. Het gaat om uitstekende landbouwgronden.

In de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied, zijn binnen een straal van 500 m, een zevental vindplaatsen van archeologische erfgoed gekend. Daarbij werden grondsporen de midden-Romeinse tijd en de nieuwe tijd geregistreerd. Veldprospecties in deze zone leverden één schrabber uit het mesolithicum en scherven aardewerk uit de ijzertijd en de middeleeuwen op. Het Boutersemhof en de hoeve Klein Boutersem getuigen van permanente bewoning op zeer korte afstand ten westen van het onderzoeksgebied sinds de 13de eeuw.

Ook in een straal tussen 500 en 1000 m rond het onderzoeksgebied werden bewoningssporen geregistreerd uit het neolithicum, de midden-ijzertijd, de Romeinse periode en de middeleeuwen. Op twee locaties ten noorden van het onderzoeksgebied werd op deze afstand bij veldprospecties lithisch materiaal aangetroffen.

De zone ten zuiden van de te behouden schietstanden ligt niet in een gradiëntzone. De dichtstbijzijnde waterloop ligt op 300 m van het onderzoeksgebied. Daarnaast ligt het terrein ook niet op de overgang van droge naar natte gronden. Het potentieel van het onderzoeksgebied voor het aantreffen van prehistorische artefactensites wordt daarom als laag ingeschat.

Het projectgebied lag van het midden van de 18de eeuw tot het midden van de 20ste eeuw in een zone met een lage densiteit aan bebouwing en werd gebruikt voor landbouwdoeleinden. Het bodemgebruik was in deze periode gunstig voor de bewaring van archeologisch erfgoed.

De bodem van het onderzoeksgebied is vruchtbaar en de grond is niet te nat. De topografische ligging is gunstig voor permanente bewoning. Het gekend archeologisch erfgoed wijst op bewoning in de metaaltijden, de Romeinse periode en de volle en late middeleeuwen in de omgeving van het onderzoeksgebied.

Binnen de zones waar nog geen diepe bodemingrepen plaats vonden mag men archeologische waarden uit de protohistorische en historische perioden verwachten.

Het bureauonderzoek leverde tot nu toe onvoldoende informatie op om een gemotiveerde uitspraak te kunnen doen over de aanwezigheid, aard en bewaringstoestand van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed voor het onderzoeksgebied over een oppervlakte van ca. 2760 m². Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem wordt daarom aanbevolen om vast te stellen of er archeologische sporen aanwezig zijn binnen het projectgebied. Dit moet toelaten informatie in te winnen over menselijke aanwezigheid binnen het projectgebied voorafgaand aan de nieuwe tijd en de gaafheid, bewaringstoestand en het potentieel op kennisvermeerdering van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed in te schatten.

De initiatiefnemer beroept zich op economische redenen om verder vooronderzoek uit te stellen tot na het verlenen van de omgevingsvergunning.. Daarom wordt voorgesteld om na het verlenen van de omgevingsvergunning en voorafgaand aan de start van de werken voor de bouw van de nieuwe schietstand een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Kontich
	Deelgemeente	Kontich
	Site	Meylweg
Kadastrale gegevens		Kontich 2 AFD/sectie C, percelen 64Y, 64A2
Oppervlakte onderzoeksgebied proefsleuven		2760 m ²
	punt 1 (NO)	x156808.77 y203165.13
	punt 2 (ZW)	x156950.54 y203200.39

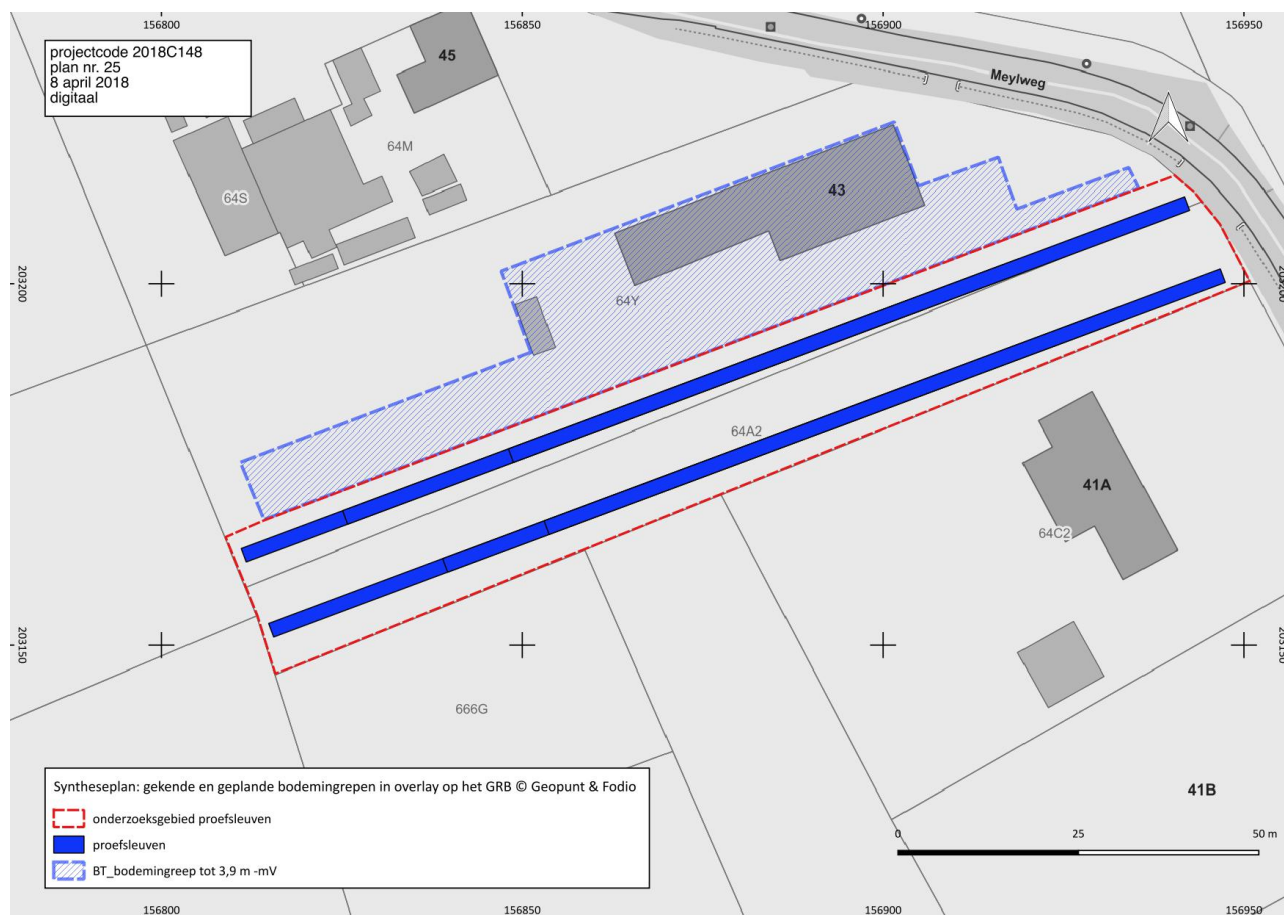

Fig. 1 Situering van het door middel van proefsleuven te onderzoeken gebied op het GRB (proefsleuven in het donkerblauw). © Geopunt

2.2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Op basis van de geplande werken, de actuele archeologische voorkennis over het projectgebied en de verwachting ten aanzien van de archeologische waarde wordt de doelstelling van het vooronderzoek met ingreep in de bodem als volgt omschreven: er wordt een archeologische evaluatie uitgevoerd van het volledige projectgebied. Dit houdt in dat archeologisch erfgoed wordt opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd. Verder wordt de impact van de werken op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed bepaald. Ook de mogelijkheid van *in situ* behoud wordt onderzocht en indien dit niet kan worden er aanbevelingen voor vervolgonderzoek en bewaring *ex situ* geformuleerd. Het onderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

Algemeen

- Zijn er archeologische sporen bewaard en wat is de aard van deze sporen?
- Zijn er archeologische vondsten bewaard en wat is de aard van deze vondsten?
- Wat is de bewaringskwaliteit en gaafheid van de sporen?
- Zijn er archeologische structuren of spoorassociaties te herkennen?
- In hoeverre komen de onderzoeksresultaten uit het bureauonderzoek overeen met de resultaten van het proefsleuvenonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht zowel vanuit methodologie als aanpak voor vervolgonderzoek?

Perioden en sites

- In welke periode(n) kunnen de sporen gedateerd worden?
- Zijn er kenmerken die wijzen op de aanwezigheid van permanente of tijdelijke nederzettingen in één of meerdere perioden en wat zijn die kenmerken?
- Zijn er elementen die wijzen op continuïteit of fasering van de nederzettingen of structuren?
- Welke elementen uit het archeologisch ensemble dragen bij tot de kennis van de economische en sociale relaties in de verschillende perioden of fasen?
- Zijn er sporen van landgebruik (perceelsindeling, wegen, akkers, grondstofwinning,...)
- Zijn er sporen van ambachtelijke/agrarische activiteit ?
- Strekken de sites zich uit over de grenzen van het onderzoeksgebied?

Landschap en bodem

- Hoe is de oorspronkelijke bodem opgebouwd en hoe is die in de loop van de tijd geëvolueerd?
- In welke mate is de bewaring van de sporen en vondsten aangetast en welke processen zijn hiervoor verantwoordelijk?

2.2.3 Onderzoeksstrategie en methode

Aangezien voor de periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd enkel grondsporen worden verwacht wordt geen geofysisch onderzoek aanbevolen. De omvang van de sporen uit periodes voorafgaand aan de nieuwe tijd en het geringe verschil in fysisch contrast tussen de vulling van dergelijke sporen en de omringende bodem bemoeilijkt de detectie van deze sporen met geofysische methoden.¹ Bovendien levert geofysisch onderzoek te weinig bruikbare resultaten op met betrekking tot de chronologie van eventuele sporen.

Veldkartering is niet mogelijk vermits het onderzoeksgebied grotendeels verraad is en het resterende deel begroeid is met gras.

Landschappelijke boringen zouden een beeld kunnen verschaffen van de bodemopbouw of eventuele verstoringen. De methode is minder geschikt voor het opsporen van grondsporen in relatie met protohistorisch en historisch archeologisch erfgoed. Ze worden omwille van de billijke verdeling van de kosten en baten van het onderzoek, niet aanbevolen in het kader van dit onderzoek.²

Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek worden niet aanbevolen vermits de archeologische verwachting voor het aantreffen van steentijdartefactensites laag is. De methode is, zoals het geval is voor landschappelijke boringen, tevens minder geschikt voor het opsporen van grondsporen in relatie met protohistorisch en historisch archeologisch erfgoed.

Daarom wordt een ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven voorgesteld om vast te stellen of er archeologische sporen aanwezig zijn binnen het projectgebied. Proefsleuven zijn een instrument waarmee sites kunnen worden gelokaliseerd en geëvalueerd. Zij geven informatie over de aan- en afwezigheid, de aard, omvang en kwaliteit van het archeologisch erfgoed, geven de relevante archeologische niveaus aan en maken het mogelijk om de kosten in te schatten die gepaard gaan met eventueel vervolgonderzoek. Zij bieden bijkomend het voordeel dat een transect doorheen het landschap of de bodem bekomen wordt.³ Om deze reden en omwille van het evenwicht tussen de onderzoeksinspanning en de te verwachten resultaten wordt enkel een proefsleuvenonderzoek aanbevolen. De te verwachten onderzoekssituatie is een site zonder complexe stratigrafie. De te onderzoeken zone heeft een oppervlakte van ca. 2760 m².

¹ Schmidt et al. 2015, 45.

² Tol et al. 2012.

³ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven; Tol et al. 2004.

2.2.4 Onderzoekstechnieken

Het proefsleuvenonderzoek moet voldoen aan de generieke bepalingen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en bijkomend aan de vereisten voor vooronderzoek op een site zonder complexe verticale stratigrafie opgenomen in de Code van Goede Praktijk.⁴

Er wordt gewerkt met parallelle en continue proefsleuven. Het hanteren van continue sleuven biedt het voordeel dat er bijna geen blanco zones zijn, het aantal machinebewegingen tot een minimum herleid wordt en er één archeologisch niveau kan worden aangehouden. De techniek laat ook toe een transect door het terrein aan te leggen.⁵ De sleuven zijn 2 meter breed. De afstand van middenpunt tot middenpunt tussen de sleuven bedraagt maximaal 15 m. Als uitgangspunt wordt een dekingsgraad van 12,5 % genomen, opgedeeld in 10% sleuven en 2,5% kijkvensters, dwarssleuven of volgsleuven.⁶ Simulaties van sleuven op verschillende soorten vindplaatsen hebben aangetoond dat met een dekingsgraad van 10% ongeveer 95% van de vindplaatsen met een minimum omvang van 5m diameter worden opgespoord.⁷ De sleuven verlopen parallel aan de noordwestelijke grens van het onderzoeksgebied. Ze zijn quasi noord-zuid gericht wat de kans verhoogt op het herkennen van de hoofdzakelijke west-oost georiënteerde structuren uit de middeleeuwen en vroeger.

De aanwezigheid van een prehistorische site is weinig waarschijnlijk gezien de resultaten van het bureauonderzoek, maar nooit uit te sluiten. Tijdens de graafwerken wordt daarom aandacht gevraagd voor concentraties van lithische artefacten. In geval er lithische artefacten bewaard bleven moet worden ingeschat of het gaat om een concentratie die te maken heeft met een activiteitenzone of eerder om verspreide artefacten.

Het onderzoek is succesvol wanneer er kan worden achterhaald of er al dan niet archeologische sporen bewaard bleven binnen het onderzoeksgebied en de kwaliteit van de sporen kan worden bepaald, zowel op het vlak van hun bewaring, als op het vlak van kenniswinst, zoals geformuleerd in de onderzoeksvragen.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Geen.

⁴ Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. Versie 2.0.

⁵ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven

⁶ code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. versie 2.0

⁷ Borsboom A. & Verhagen J. 2009. KNA Leidraad inventariserend Veldonderzoek. Deel Proefsleuvenonderzoek. http://www.sikb.nl/upload/documents/archeo/leidraden/KNA%20Leidraad%20proefsleuvenonderzoek%20definitief_04122012%20v%201.02.pdf

Bibliografie

BORSBOOM A. & VERHAGEN J. 2009. KNA Leidraad inventariserend Veldonderzoek. Deel Proefsleuvenonderzoek. http://www.sikb.nl/upload/documents/archeo/leidraden/KNA%20Leidraad%20proefsleuvenonderzoek%20definitief_04122012%20v%201.02.pdf

CODE VAN GOEDE PRAKTIJK voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. Versie 2.0

SCHMIDT A., LINFORD P., LINFORD N., DAVID A., GAFFNEY C., SARRIS A. & FASSBINDER J. 2015. EAC Guidelines for the use of geophysics in archaeology. Questions to ask and points to consider. EAC Guidelines 2.

TOL A., VERHAGEN P., BORSBOOM A. & VERBRUGGEN M. 2004. Prospectief boren. Een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie.

TOL A. , VERHAGEN J. & VERBRUGGEN M. 2012. Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel karterend booronderzoek. versie 2.0.

ONDERZOEKSBALANS ARCHEOLOGIE. https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/proefsleuven